

Magyar Színházi Portál
- nyomtatható verzió -

A vásári bábjáték utolsó mohikánja

Kemény Henrikkel beszélget Bóta Gábor

Kemény Henrik, a vásári bábjátszás márciusban Kossuth-díjjal kitüntetett nagy öregje, Vitéz László halhatatlan megszemélyesítője. Egy legenda az élete. Ki gondolná, hogy a történelem egy bábjátékos sorsába is annyira beleszólt, mint az övébe. (Bóta Gábor interjúja, forrás: KRITIKA)

Kemény Henrik báb

Mint az artisták, te is magától értetődő természetességgel nőttél bele édesapád mesterségébe...

Kemény Henrik: Amikor a papa a hűvösvölgyi Nagyréten megalapította a kis színházát, a mama a karján vitt ki. De a Hűvösvölgyben csak vasárnaponként volt közönség, ezért amikor a Népligetben kezdett kialakulni a Mutatványos tér, a papa áttette oda a székhelyét, felépített egy szoba konyhát is, ott laktunk.

Tehát te ott totyogtál minden előadásnál.

Kemény Henrik: Igen. Sőt, amikor a papa építette a színházat, szögelgette a kerítést, mint drága anyám elmesélte, ér utánoztam őt, de úgy, hogy a földbe vertem bele a szögeket.

Nyilván ugyanígy nőttél bele a bábjátékba is. Ösztönösen elsajátítottál sok mindent. Ha jól tudom, hatévesen már játszottál.

Kemény Henrik: Még nem jártunk iskolába az öcsémmel, Matyival, amikor a papa készített nekünk egy Miki egeret, amivel játszottunk. Láttam a papától, hogy a színpadon mit csinál a Miki egerekkel, ezért spárgát kötöttem a mi kis figuránkra, és segítségével próbáltam mozgatni, húztam a földön, ide döntöttem, oda döntöttem. Amikor a papa látta, hogy a kis Miki eger már meg tud állni a lábán, fölzsínórozta a színpadi méretre és beállított az előadásba. A papa táncjátékot mutatott be az ő Miki egerével, én pedig csetlettem-botlottam az enyémmel. Aztán, amikor már elemibe jártunk, a papa Pótvizsga címmel írt egy darabot. Én játszottam a Jancsi nevű figurát, a papa volt a tanító bácsi, Maty kapta Frici pajtás szerepét. Kezdetben a bábuk feje állandóan lebukfencezett a kezünkről, de aztán belejöttünk a dologba. Később, amikor a papa színpadra írta a Jancsi és Juliskát, én játszottam Juliskát, már akkor el tudtam változtatni a hangomat. Matyi volt Jancsi.

A hangváltoztatást nem is kellett tanulnod?

Kemény Henrik: Nem tudom, hogy a mai gyerekek képesek-e erre, de mi azt játszottuk a srácokkal, hogy a madarak hangját utánoztunk, vagy ugattunk, nyerítettünk. A vásári komédiákban remek hangutánzó művészek voltak. Tőlük lestünk el sok mindent. De én mindenhová odamentem a Mutatványos téren. A Molnáréknak volt például egy céllövöldéjük. Molnár néni azt mondta, "nem szeretem, hogy ez a gyerek ide jön, mert a szemével mindent ellop." Halmos bácsinak vízi erővel hajtott játékaik voltak. Amikor eltalálták a céltáblát, amit vízcsapra szereltek rá, akkor folytn kezdett a víz, ami egy kereket forgatott és ez hajtotta a kis játékokat. Például két kovács ütötte a vasat. Vagy látható volt az egyik bérház udvara, amiben cselédilány porolt. Kétszáz literes hordóból jött a vízutánpótlás. Mi, kölykök, a kútról hoztuk a vizet és feltöltöttük a tartályt. A Mutatványos téren mindenki ismert mindenkit és átjárt a másikhoz beszélgetni, traccsolni. Braun bácsinak fogaskerekkel, tőkesúlyal működő céllövöldéje volt. Gyakran segítettem felhúzni a szerkezeteket, amelyeket persze alaposan megnéztem. Szétszedtem például egy vekkerórát, és addig, addig vacakoltam vele, míg a végén össze tudtam rakni.

Most is fúró-faragó ember vagy, amikor jöttem hozzád, éppen saját magad által eszkábált, akkumulátoros szerkentyűvel borotválkoztál, a lakásodban pedig a szó szoros értelmében talpalatnyi hely sincs. Már bejönni is csak oldalazva lehet, mert mindenütt régi kellékeket, bábukat, szerszámokat halmoztál fel.

Kemény Henrik: Ez nem lakás, hanem raktár. Hátha még itt lennének azok a bábok, kellékek is, amik vándorkiállításra járnak az országot. Volt mit bezsúfolni ide, bőven voltak bábuink, hiszen például tízéves lehettem, amikor a papa bábszínpadra átírta Mark Twain Koldus és Királyfiját. Szép hátteret, díszletet készített hozzá. Úgy tanultam a kettős szerepet, hogy a szöveget bevitettem az iskolába, betettem valamelyik könyvbe, füzetbe, és azt memorizáltam. Amikor kérdezett tőlem valamit a tanító, azt sem tudtam, hol vagyok. Egyszer fölém hajolt, rám rivallt és megkérdezte, "hát te mit csinálsz, piff-puff regényt olvasol?" Hiába mondtam, hogy ezt nekem meg kell tanulnom, meg sem hallgatott, elvette a szövegemet. Kértem, hogy "de tessék nekem visszaadni, este próbánk lesz", azt mondta "nem érdekel, küld be apádat, majd odaadom neki, meg ne lássam, hogy még egyszer ilyesmit olvasol, tanulás helyett." Másnap bement a papa, és megkérdezte, "mondja tanító úr, megnézte egyáltalán, hogy a fiam mit olvas? Ne haragudjon, de az én fiának már dolgozni kell. És ez itt a Koldus és Királyfiból a szerepének egy részlete." A tanító visszaadta a szöveget, és karácsonykor megtartottuk a bemutatót a népligeti nagyvendéglőben. Olyan cikkek jelentek meg az előadásról, hogy csuda. Sűgő nélkül, másfél órás előadásban játszottam a kettős szerepet. Nehézség volt még az is, hogy a papa méretére készült a paraván, ő ugye nem hajolhatott le. Nekem kicsi sámlikat készített, közte pedig olyan utcácskák voltak, amelyekben ő járt. Azt is meg kellett tanulnom, hogyan lépek az egyik sámliról a másikra. Örültünk a sikernek, de amikor megkaptam a bizonyítványt, nem mertem haza vinni. Sírva mondtam a papának, hogy megbuktam. Azt válaszolta, ne törődjek vele, majd bepótolom. És tényleg nekiálltam, tanultam az egész téli szünetben. Utána az iskolában majd kiestem a padból, úgy jelentkeztem. Az a lúke tanító pedig nem hagyott felelni. Erre abbahagytam a tanulást, már nem jelentkeztem, ha kérdezett, csak makogtam valamit. Meg akart szabadulni tőlem, és olyan bizonyítványt adott, hogy épp csak átcsúsztam. Ugyanabba az iskolába jártunk Matyival, ő egy osztállyal lejjebb mint én.

Szinte soha nem lehet hallani a lánytestvéredről...

Kemény Henrik: Drága Pipikém az előadásokban nem nagyon vett részt. Ha már kisiskolás korában megkérdezte tőle

valaki, mi akar lenni, ha felnőtt, azt válaszolta, hogy tanító. Tizenegy évvel fiatalabb volt nálam. Nem igaz, hogy milyen igazságtalan az élet. Neki miért kellett elmennie? A háború idején folyton sírt, hogy "a papa hol van?" A papa akkor börtönben volt.

Miért?

Kemény Henrik: Egyrészt a vallási problémák miatt.

Zsidó volt?

Kemény Henrik: Igen. Másrészt a papánál megtalálták a szocdempárt könyvét. Aztán, amikor kiengedték a Markó utcai börtönből, elvitték munkaszolgálatra.

Onnan nem jött vissza.

Kemény Henrik: Nem jött vissza. Drága Pipikém a nélkülözés, a félelem, a papa hiánya miatt, már gyerekkorában cukorbeteg lett. Mindennap injekciót, inzulint kapott. A kórházban vizsgálták jobbra, balra, még kísérleteztek is rajta. Amikor a mama szóvá tette, hogy ezt miért csinálják, azt válaszolták, "miért szól bele, fiatal még, kibírja." Ötvenéves koráig bírta. De a súlyos betegsége mellett is vörös diplomás tanítónő lett belőle.

Az természetes volt, hogy édesapád nélkül is tovább ment a színház?

Kemény Henrik: A háború után az oroszok Matyit elvitték malenykij robotra, árkokat betemetni. Ez itt Budapesten volt. De hirtelen egy csoporttal elvitték Ceglédre. És az újság azt írta róluk, hogy "a ceglédi fogolytáborban, a menekülő fasiszták töltik méltó büntetésüket." Úgyhogy én egyedül voltam. A színpadon a háború alatt akna robbant, be kellett stoppolni a kulisszákat, az elszíneződött hátttereket újra festettem, külön kikevertem minden színt. Annak ellenére, hogy Matyi fogolytáborban volt, május elsején nekem ki kellett nyitni. Egyedül játszottam. Hogy ezt megtehettem, annak is köszönhetem, hogy korábban, amikor fegyver nélküli szolgálatra vittek be, megszöktem a katonaságtól. Kárfigyelők, riasztók, mentők voltunk, rohagáltunk jobbra-balra. Közeledtek az oroszok, ezt is jelentettük. Azt a parancsot kaptuk, hogy azonnal vonuljunk vissza a körletbe. Azt javasoltam a srácoknak, menjünk külön-külön, így biztonságosabb. Német egyenruhában voltunk, ha csoportosan megyünk, könnyebben meglátnak minket, mondtam. Részemről ez sóder duma volt. Amikor már láttam, hogy elég távol vannak a társaim, indultam hazafelé. Szépen leléptem. Szegény anyám sírva borult a nyakamba.

Térjünk vissza oda, hogy május elsején megnyitottad a színházat. Előtte is játszottál már egyedül?

Kemény Henrik báb

Kemény Henrik: Az Elátkozott malmot, a Csodaládát, az Elásott kincset tudtam egyedül. Úgy raktam le a kellékeket, hogy kéznél legyenek, drága Pipikém pedig segített. Ő kezelte a gramofont is, ő rakta föl a lemezeket a táncjátékokhoz. A mama pedig a pénztárasztalnál ült. Aztán, amikor Matyi megjött, mindent igyekeztünk helyrehozni, ami tönkre ment, kicseréltük a falakat, beszögeltük a deszkákat. Télire még a tetőt is meg kellett csinálni. Az azonban nem volt magától értetődő, hogy Matyi hazajött. Kérvényt adtam be a Honvédelmi Minisztériumba, hogy édesapánkat elhurcolták, hogyan lehetett volna a testvérem fasiszta, kérem, hogy Matyi szabadlábra kerülhessen. Ment a huzavona, de utolsó pillanatban, egy nappal azelőtt, hogy a többieket bevagonírozták, és vitték a Szovjetunióba, elengedték Matyit. Így került haza, ettől kezdve föl váltva játszottunk, hiszen ő is tudta a Vitéz László és a marionett játékokat. Addig, amíg ő volt színpadon, én pihentem, és fordítva.

Folytatólagosan, egész nap játszottatok?

Kemény Henrik: Egész nap. Azt kiabáltuk, hogy "folytatólagos az előadás, tessék, csak tessék, a most megváltott jegyekkel a következő előadásra is bent lehet maradni." Ha a produkció előtt valaki megváltotta a jegyét, attól a mama még a kezdés előtt el is szedte. Aki viszont produkció közben jött, attól csak a következő előadás előtt vették el a jegyet, így majdnem kettőt nézhetett végig. Ezért akadtak, akik direkt késve jöttek.

Egészen 1952-ig játszhattatok a Népligetben.

Kemény Henrik: Államosították a Városligetet. A városligeti mutatványos teret beolvasztották az Angol parkba, amit szintén államosítottak, ekkor nevezték el Vidám Parknak. Az igazgatója azt mondta, hogy "a kizsákmányoló mutatványosok a Népligetben, elvonják a közönséget. Erre egy évre rá, augusztus 21-én megjelentek az ávósok, körülvették az egész Városligetet. Én akkor már az Állami Bábszínházban is dolgoztam, ott tudtam meg, hogy mi történik.

Miért dolgoztál az Állami Bábszínházban?

Kemény Henrik: Bod László, a kinevezett igazgató, 1950-ben keresett meg. Elmondta, tudja, hogy mindent a saját kezünkkel csinálunk, és megkérdezte, vállalnám-e, hogy a Bábszínházban, a bábmechanikákat én csináljam. Színésze van elég, de a bábműhelyben szükség lenne rám. Azt mondtam, próbáljuk meg. De az volt a feltételem, hogy csak délután háromig dolgozom, mert négykor-ötökör már játszani kell a Népligetben, ahonnan biciklivel jártam be. Hétfvégén pedig természetesen egész nap játszottam. Éppen a műhelyben dolgoztam, amikor az ávósok kezdték a cirkuszt. Miután megtudtam, mi történik, rohantam a Népligetbe. A pribékek először a mechanikus módon működő mutatványos üzemeket vették leltárba. Például a dodzsemet, a körhintát. Így Matyinak volt rá ideje, hogy telefonáljon, azt mondta, "azonnal gyere haza, áll a bál." Nem mert kimondani, hogy államosítanak. Én, mint az őrült ott hagytam csapat-papot. A kollégáim balhéztak is, "hogya-hogya a Heni akármikor hazamehet, itt hagyhatja a munkáját?", kérdezték. Nem sokra rá, hogy hazaértem, jöttek az ávósok. Körülnéztek, és az egyik hülye pasas azt kérdezte, "mondja, hogy megy itt ez a marhaság?" Elkezdtem neki megmutatni, hol a színpad, a paraván, és mondtam, hogy kézbe kell venni a bábukat, és játszani kell velük. Erre azt tudakolta, hogy "gépi, mechanikai dolgok nincsenek?" Mondtam, hogy ott van a gramofon. Erre elmentek azzal, hogy akkor ezt most hagyják, a leltárt holnap veszik föl. Egy nap haladékat kaptunk. Jakovits Józsefnek, a Bábszínház műhelyvezetőjének, elmondtam, hogy balhé van, azért muszáj hazamennem. Éjfélkor hátizsákkal, táskával, és zsákkal felszerelve bezörgetett hozzánk. El nem tudtam képzelni, ki a manó kopog ilyenkor. Beszölt, hogy ő az, nyissam ki az ajtót. Amikor megláttam, akkor sem értettem, miért jött éjfélkor hozzánk. Ő pedig az iránt érdeklődött, fől számolták-e már a bábszínházunkat. Mondtam, hogy szerencsére még nem, holnap veszik fel a leltárt. Erre Jaki azt mondta, amit lehet, pakoljunk be, és amit tudunk, elviszünk. A villamos persze már nem járt, gyalog hurcolkodtuk azt a sok mindent a Rottenbiller utcába. Szerencsére rendőrrel nem találkoztunk. Jaki és Bálint Endre festőművész is ott lakott, egymás mellett volt a műtermük. Ők gyerekkoruk óta ismerték egymást, és már akkor kijártak a Népligetbe. Hozzájuk vittük fel, amit csak tudtunk, így sikerült a bábok nagy részét megmenteni. Én ott is maradtam reggelig, és Jakival együtt mentünk be a Bábszínházba.

És látszatból otthagytatok néhány bábút az ávósoknak?

Kemény Henrik: A legkopottabbakat, a kellékekkel együtt, szanaszét raktuk. Ezeket vették leltárba. Megkérdeztem, hogy mi lesz az épülettel. Azt mondták, kapok értesítést, le kell majd bontani. Kérvényt adtam be, hogy hát én az Állami Bábszínház dolgozója vagyok, a húgom pedig vörös diplomás tanítónő. Édesanyámmal együtt itt élünk, utaljanak ki nekünk egy lakást. Fől szólítottak, hogy ennyi és ennyi idő alatt bontsam le a színházunkat, a lakásunkat. Azt is megírták, hogy különben megbüntetik. Meg is büntettek. Kifizettem a büntetést. Néhány hónap múlva megint jött egy felszólítás, hogy bontsuk le az épületet. Mi pedig megint megírtuk, hogy amíg nincs lakásunk, addig mit csináljunk? Elleveleztünk egymással mi és az a hülye bürokrácia. Azt is megírtam, hogy ennyi büntetést nem tudok kifizetni egyszerre, adjanak részletfizetést. És apránként, de azt is kicsit csúsztatva, késve, fizettem a büntetést. Ezzel húztam, nyújtottam az időt. Addig-addig, míg tíz év alatt az akták bekerültek a raktárba, és szépen elaludt az ügy. Végül kiutaltak egy kis, vacak lakást, az egész harminckét négyzetméter volt. Olyan kicsi volt az előszoba, hogyha az egyik ajtó nyitva maradt, akkor a másikat már nem lehetett kinyitni. Ez egy röhej volt, ráadásul Csepelen kaptuk a lakást. Drága Pipikém, Csepelről járt volna be az Üllői úti iskolába? Fizettem a lakbért, és továbbra is a Népligetben laktunk. Aztán egy idő után sikerült elcserélnünk a lakást.

És egy idő után már játszottál is az Állami Bábszínházban.

Kemény Henrik: A tiltás ellenére Vitéz Lászlót játszottam. Csak nem Vitéz László neve jelent meg a plakátokon, hanem az, hogy Bohócverseney. Tersánszki Józsi Jenő írt hat kedves jeleneteket két bohócról, akik azon versengenek, melyikük tudja jobban megnevetetni a közönséget. És az előadás végén pedig én játszottam Vitéz Lászlót.

Amikor Győrben három évre bábszínház szerveződött, ott is játszhattál Vitéz Lászlót.

Kemény Henrik: Győrbe azzal a feltétellel mentem, ha Gáti György, a Kisfaludy Színház igazgatója, lehetővé teszi, hogy a színház kasszájára, a vidéket járva, nagypapa nyomdokain játszassam Vitéz Lászlót. Ez nem volt kis dolog, előadásonként száz forintot kaptam a fizetésem mellett.

Attól kezdve, hogy fől számolták a Népligetben a színházakat, az öcséd nem lépett fel?

Kemény Henrik: Sajnos, nem. Kezdetben kifutó volt az ÁPISZ-nál, majd levizsgázott, egy kis üzletnek lett a vezetője. Olyanok vizsgáztatták, akik több mindent tőle tanultak. Matyi, mint kifutó bejárt a gyárakba, és sok mindent

megismert. Ha megmutattak neki egy papírt, megmondta milyen gyártmány, milyen célra készült, a méretét is tudta.

Hasonló veled is történt, elvégeztették veled a bábszínészképzőt, ahol te tanagyag voltál.

Kemény Henrik: Amikor köteleztek a képzésre, megkérdeztem, hogy "mit akartok? A magyar bábtörténet picike darabkája vagyok. Mondjatok olyat, amit én a bábszínpadon nem tudok megcsinálni!" Írtam a minisztériumba, hogy már nem sokkal az Állami Bábszínház megalakulása után itt dolgoztam. És akkor a tegnap az utcáról bejött fiatalok között ott kell ülnöm a bábszínészképzőben? Sok dologról többet tudtam, mint a tanárok. Sík Olga volt például az énektanár, akivel jó barátságban voltam. Kérdeztem tőle, hogy most ott skálázzam, kukorékoljak nála? Mondta, hogy "jó rendben van, vegyük úgy, hogy itt voltál." Fischer Sándor tanította a beszédet. Eljátszottam neki, hogy totálisar rekedt vagyok, ilyen beteg hangon elmondtam, hogy egész héten vidéken dolgoztunk, nem tudok beszélni, ne kívánja hogy most gyakoroljak. Azt felelte erre, "jól van, menjél el, majd pótoljuk." Ennek annyira örültem, hogy elfelejtettem elváltotatni a hangom, és totálisan egészségesen azt mondtam, "köszönöm szépen, majd akkor jövő héter találkozunk." Persze mindenki elröhögte magát. A végén azt kértem a minisztériumtól, hogy legalább vizsgáznom ne kelljen, magamban azt gondoltam, hogy ezzel a bizonyítvánnyal kitörülhetem a fenekemet. Végül csak annyit írtak a bizonyítványomba, hogy a tanfolyamot elvégeztem. Hát ez is egy röhej volt.

De emlékszem arra, hogy a Bábszínházban volt egy Vásári bábkomédiák című produkció, amiben nem eredet Vitéz László bábok szerepeltek, és nem is te személyesítetted meg Vitéz Lászlót, hanem Gyurkó Henrik.

Kemény Henrik: Akkor már nem voltam a Bábszínház tagja. Bródy Vera tervezte a figurákat, ezekkel én is játszottam a Csodaládát, amit miután ott hagytam a Bábszínházat, Gyurkó Henrik vett át. Aki megkérdezte tőlem, hogy valam jótékony célú előadáson fölléphet-e Vitéz Lászlóval. Mondtam neki, hogy "édesapám, ha nem kapsz gázsit, ingyen miért ne szórakoztasd a közönséget." Miután ezt megengedtem neki, átölelt, megpuszilt, és utána halottam, hogy itt is, ott is játszott, és ma is megteszi.

Az elképzelhetetlen lett volna, hogy nem egy műsor részeként, hanem önállóan, a saját figuráiddal, kellékeidde az Állami Bábszínházon belül Vitéz Lászlót játsszál? Hiszen voltak olyan művészcsoportok, amelyek járták a vidéket, te egymagad kitehettél volna egy egész csoportot. Amikor fölhívtalak, hogy megbeszéljük ezt az interjút, akkor azt mondtad, nem kellett neked ez a Kossuth-díj, nem akartál annak a szintjére kerülni, ak majdnem kinyírt.

Kemény Henrik: Összekülönböztem a rendezővel, és rajta keresztül az igazgatóval.

Min különböztetek össze?

Kemény Henrik: Annak idején Győrben minden darabot megbeszéltünk...

Győrben ugyanaz volt a rendező, mint az Állami Bábszínházban, Szőnyi Kató.

Kemény Henrik: Igen. Én ugyanúgy próbáltam Pesten is, elmondtam, hogy szerintem ezt meg azt még ebből a figurából ki lehetne hozni. Ő pedig gyakran olyasmit kért, amit nem lehetett megcsinálni. Mondtam, neki, hogy egy gyerektől is hajlandó vagyok tanulni, ha valamit jobban tud nálam. Kértem, jöjjön föl a színpadra, mutassa meg mit akar. Azt mondta, "na jó, add ide azt a figurát, majd megmutatom." Amikor a paravánhoz jött, kiderült, hogy nem lehet megcsinálni, amit akar. Hetekig nem is szólt hozzám.

Fúrtak téged a Bábszínházban?

Kemény Henrik: Bementem Szilágyi Dezső igazgatói irodájába, és mondtam neki, hogy beszélni szeretnék vele. Addig tulajdonképpen barátok voltunk, és ha valami problémám támadt, azt mindig megbeszéltük. Elmondtam, hallom piszkálnak engem, hogy így nem lehet velem dolgozni, úgy nem lehet velem dolgozni. Beszéljük meg. Mire azt válaszolta, "hallom, hogy az igazgatói székre pályázol." Mondom, "idehallgass, ha a drága apám élne, ez a szék ői illetné. De ő sem ülne bele, mert a színpadon mindig jobban érezte magát. Különben is, mond meg, ki állította azt

hogy én az igazgatói székre pályázom. Hívd ide, az lesz a legjobb, mondja a szemembe, és én itt fogom szemem köpni." Erre fölállt és kiment. Várok, várok és várok, miközben tényleg beleültem az igazgatói székbe. Volt ott újság, megnéztem ezt, megnéztem azt, elfoglaltam magam, de csak nem jött Dezső. Majd egy óra múlva megjelent. Benyit, "hát te még itt vagy?", kérdezi. Mondtam neki, hogy hát meg akartunk beszélni valamit. "Jó, majd máskor, most már nem érek rá, el kell mennem", válaszolta. Furkálni kezdtek. Büntetésből állandó vidéki játékokra akartak szorítani. Előadásonként harminc forint pótlékot kaptunk. Naponta három előadást kellett teljesíteni. Kitalálták, hogy ugyan három előadást kell játszani, de csak kettő után kapom a tájpótlékot, és Pesten nem is fogok fellépni. Erre azt mondtam, "ide hallgassatok. Ha ezt kell csinálni, ezt én tudom a saját szakállamra is. Én ezzel indultam el Győrbe. Hogy képzelték ezt? Még a gázsimat is meg akarjátok rövidíteni?" És eljöttem. Ötvenéves voltam.

Akkoriban még nem volt divat a szabadúszás, ez tényleg kockázatot jelentett.

Kemény Henrik: De jelentkeztek szervezők, kérdezték, mennyiért lépek fel? És ment a dolog.

Mert akkor már a tévéből ismert voltál mind Vitéz László, mind Hakapeszi Maki, mind Furfangos Frigyes megszemélyesítőjeként.

Kemény Henrik báb

Kemény Henrik: Igen. Bató Laci is többször összetűzésbe került a Bábszínház vezetésével, és mivel elérte a hatvanadik évét, nyugdíjazták. Mi nagyon jó barátságban voltunk, egy csoportban játszottunk. Amikor nyugdíjba küldték, nem tudta, hogy mi a fenéhez is kezd. Olyan szomorú lett, hogy az, csuda. Azt mondtam neki, hogy erre ne legyen gondja, ha hajlandó fölállalni az adminisztrációt, meg a vidéki utakon felváltva vezetjük a Trabantot, és időnként még a paraván mögött is segít nekem, akkor jól elleszünk. Sőt, nem csak Vitéz Lászlót adtam elő, hanem kitaláltunk egy közös jelenetet is. Ő egy medvét játszott, én pedig manócskát. Úgy kidolgoztuk ezt a játékot, hogy akár önálló előadás is lehetett volna belőle, ha valamivel hosszabb. A Vitéz László játékoknál meg segített nekem, együtt csináltunk mindent.

Arról is szó volt, hogy az Országos Színházi Intézet udvarán lesz egy bábszínházad. Ifjú rajongódként ettől tűzbe jöttem, és oda telefonáltam valami illetékeshez, hogy mikor nyílik már meg a színház. Egy hihetetlenül merev hang azt dörmögte, hogy "Magyarországon csak egy bábszínház van, és az az Állami Bábszínház."

Kemény Henrik: A Színházi Intézetben, az épületen belül, már nem volt hely. Ekkor azt mondtam, "tudjátok mit? A Népligetben úgylis félték a mobil színpadot, amit a papa készített, behozom, körbeépítjük, és játszom az udvaron." És játszottam is.

De úgy volt, hogy ez rendszeres lesz.

Kemény Henrik: Amikor arról volt szó, hogy tatarozni fogják az intézetet, azt mondták, nem maradhat ott a színpadom, le kell bontani, és vigyem, ahová akarom. Lehet, hogy ez csak kifogás volt. De gondoltam magamban, le van fűtyülve, Bitó Lacival járjuk az országot.

Külföldön is rengeteg helyen vendégszerepeltél.

Kemény Henrik: Amikor például Londonba meghívtak Mr. Punch, az angolok vásári bábhősének háromszázhuszonöt éves születésnapjára, vakartam a fülem tövét, hogy mit és hogyan csináljak. És menetközben jöttem rá, hogy hoppá ha azokat a mondatokat, amelyekhez nem társul akció, kihagyom, és ismétlésekkel hosszabbítom az előadást, akkor anélkül, hogy a nézők értenék a szöveget, mindenki számára nyilvánvalóvá válik, mi mit jelent. Úgy élvezte a produkciót a közönség, hogy azt mondtam, "hát az iskoláját neki, elmehetek akár a hottentottákhoz is játszani, mert ilyen formában külföldön is élvezik az előadást."

Látalak Drezdában, a báb világ fesztiválon, egy hatalmas vásárcsarnokban játszani. Valami szívűröd miatt elittottak a játéktól, de te persze fölléptél. Mэгhozzá úgy, hogy a mentőautó közvetlenül oda állt a paravánoc mellé, és előadás után elrobogott veled a kórházba.

Kemény Henrik: A drezdai fellépés előtt egy héttel a Vörösmarty utca és Király utca sarkán elütött egy autó a gyalogátkelőn. Ez volt a gond.

Nem a szíveddel volt a baj?

Kemény Henrik: Ezt állapították meg. A drezdai előadás előtt tévé riportokat kellett adnom, nem volt időm ebédelni így kezdtem délután játszani. Miközben aznap reggel érkeztem repülővel, és Budapesten pedig ezelőtt jöttem ki a kórházból, tehát fáradt voltam. A precíz németek, miután amúgy is kórházból jöttem ki, be akarták biztosítani magukat és oda álltak egy mentőkocsival. A mentőorvosnő pedig beült az első sorba. Valaki egy hatalmas csokor rózsát adott nekem, ezt szétszórtam a közönség között, és gondoltam, na, lement az előadás, most eszem, iszom valamit, és megyek pihenni. De följött a doktornő a színpadra, én pedig pokolian sápadt voltam, és úgy vert a szívem, mint a nyavalya. A doktornő megmérte a vérnyomásom, és infarktus gyanúval bevitt a mentő a kórházba. Bent is tartottak a tiznapos fesztivál végéig. De aztán a saját felelősségemre ott hagytam a kórházat, és a Bábszínház – a társulat szintén – vendégszerepelt –, kocsijával hazajöttem. Nem tettem ki az édesanyámat annak a rémületnek, hogy már megint kórházban vagyok, még hozzá külföldön.

De valami bajod csak volt, ha annyi ideig ott fogtak.

Kemény Henrik: Semmi bajom nem volt. Amikor kijöttem a kórházból, és átléptem a kicsi kerítést, ott jó nagy, zöld pázsit volt. Nem tudom, hányszor bukfaceztem rajta, és röhögni kezdtem. Mondtam magamnak, hogy "én ilyen beteg vagyok? Ha hagytak volna enni, meg pihenni, a kutya bajom nem lett volna.

Most viszont egyfolytában nyafogsz, hogy beteg vagy, és tényleg beteg is vagy.

Kemény Henrik: Akkor nem volt vérmérgezésem, és nem voltam nyolcvanéves.

Úgy vetted át a Kossuth-díjat, hogy ki kellett jönnöd a debreceni kórházból, ahová a díjátadás után rögtön vissza is vittek.

Kemény Henrik: Hát ez így volt.

Azóta nem is játszol, de közben a Kossuth-díjjal járó pénzből bábmúzeumot szeretnél alapítani.

Kemény Henrik: Ez már régi vágyam. A Népligetben, az egykori színházunk mellett szeretném létrehozni a múzeumot.

Tulajdonképpen miért nem játszottál a Soros-támogatással felújított színházatokban? Tartottál egy megnyitót, azon igen szép számmal összegyűltünk, aztán nem volt folytatás.

Kemény Henrik: Ennek már tizenhét éve. Az újságok megírták, hogy "Vitéz László végre újra otthon." De a Népliget teljesen elgázosodott, a közbiztonság is vacak, többször betörték a színházba. Nem tudtam ott játszani.

A nyolcvanéves születésnapod tiszteletére, gyönyörű anyaggal, nagy vándorkiállítás indult az országban. Ebből tényleg érdemes lenne állandó kiállítást létrehozni.

Kemény Henrik: Minden hónapban más városba vándorol. Pályázni szeretnék, hogy állandó kiállítás váljon belőle, és ehhez felajánlom a Kossuth-díjjal járó pénzt.

Nincs gyereked. Ha már nem leszel, megszakad a hagyomány? Vannak, akik játszanak Vitéz Lászlót, de ezt nem nagyon szereted.

Kemény Henrik: Abban a formában, ahogy nagyapától átvette a papa, és aztán átvettem tőle én, a Vitéz László-játékoknak semmiféleképpen nem lesz folytatásuk.

Mutáció, amiket játszanak?

Kemény Henrik: Hát nézd, nem véletlenül mondják, hogy a vásári bábjáték utolsó mohikánja vagyok. Az eredeti Vitéz László játékokat megőrzik a felvételek, számtalanszor ismétli őket a tévé. De eleven színházi formában a halálom után ezek nem lesznek láthatók.

BÓTA GÁBOR

Bóta Gábor Fotó: Szabó Bernadett

FORRÁS: KRITIKA, 2005. július-augusztus